

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1625185S>

UDK. 343.611-053.2/.6 :343.988

UBISTVO DJETETA KAO OBLIK TEŠKOG UBISTVA U
SAVREMENOM KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU**Prof. dr Marina M. Simović**

redovni profesor Fakulteta pravnih nauka Panevropskog univerziteta "Apeiron" u Banjoj Luci,
sekretar u Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, marina.simovic@gmail.com;

ORCID <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>

Apstrakt: Među najtežim krivičnim djelima u okviru opšteg, klasičnog, konvencionalnog kriminaliteta nalazi se ubistvo. To je umišljajno, protivpravno lišavanje (oduzimanje) života drugog lica, bilo kojom djelatnošću, na bilo koji način ili bilo kojim sredstvom. Zavisno od okolnosti pod kojima je ovo krivično djelo izvršeno, u savremenom krivičnom zakonodavstvu razlikuju se: a) obično ubistvo, b) teško ubistvo i c) privilegovano, lako ubistvo. Teško ubistvo predstavlja najteže krivično djelo koje je upravljeno protiv čovjeka, odnosno njegovog osnovnog prava – prava na život koje je garantovano brojnim međunarodnim standardima. Radi se o protivpravnom prouzrokovanju smrti drugog lica koje je kvalifikovano sa jednom ili više okolnosti koje učinjenom krivičnom djelu daju veći stepen težine ili opasnosti, odnosno veći stepen krivice učinioaca.

Specifični oblik ispoljavanja krivičnog djela teško ubistvo kvalifikuje svojstvo (osobenost, karakteristike) pasivnog subjekta (žrtve ili oštećenog). Ovaj oblik teškog ubistva dobija specifičan karakter ili prirodu ako se radnja lišavanja života preduzima prema djetetu ili maloljetniku, dakle, licu koje u vrijeme izvršenja djela nema zakonom propisani uzrast (starost). O svojstvu djeteta ili maloljetnika koji predstavlja kvalifikatornu okolnost za pravnu kvalifikaciju krivičnog djela teško ubistvo u savremenom krivičnom zakonodavstvu govori se u ovom radu.

Ključne riječi: život, smrt, ubistvo, krivično djelo, maloljetnik.

1. UVOD

Krivičnopravna zaštita života, pored tjelesnog (fizičkog) integriteta čovjeka, prisutna je tokom dugog istorijskog perioda razvoja pravnog sistema. Naime, svako protivpravno oduzimanje (lišenje) života drugog lica, odnosno prouzrokovanje smrti drugog lica različitim fizičkim ili psihološkim djelatnostima činjenja, odnosno nečinjenja, tajno (prikriveno) ili javno (naočigled prisutnih lica), bilo kojim načinom ili sredstvom - predstavlja krivično djelo ubistva.¹ Radi se o osnovnom, opštem, klasičnom, konvencionalnom krivičnom djelu za koje su od najstarijih vremena u mnogim pravnim sistemima, kao i danas, propisane stroge kazne, koje su nerijetko uključivale najteže - kapitalne kazne (smrtnu kaznu ili kaznu doživotnog zatvora).

¹ Vidi Simović, M., Jovašević, D., Simović, V. (2016). Krivičnopravna zaštita bezbjednosti života u Republici Srpskoj. Zbornik radova „Savremeni bezbjednosni rizici i prijetnje i njihov uticaj na bezbjednost država u regionu“, Banja Luka, 11–25.

Zavisno od okolnosti pod kojima je lišenje života izvršeno, upotrijebljenog načina ili sredstva, pobude (motiva) učinioca, svojstva (osobnosti, karakteristika) žrtve ili učinioca, odnosno obima, intenziteta prouzrokovane posljedice - u zakonodavstvu se razlikuje više oblika ili vidova ispoljavanja krivičnog djela ubistva. Najjednostavnije rečeno, to su: a) obično ubistvo, b) umorstvo (teško, kvalifikovano ubistvo) i c) privilegovano (lako) ubistvo.²

Sistem krivičnopravne zaštite života se danas bazira na relevantnim međunarodnim standardima, univerzalnog ili regionalnog karaktera³ kao što su: a) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima sa fakultativnim protokolom (član 6.)⁴ i b) Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 2.) sa dopunskim protokolima broj 4, 6, 7, 11, 12 i 13⁵. Praktično život svakog čovjeka se štiti na jednak način – sistemom krivičnih sankcija - od momenta rođenja do nastupanja smrti čovjeka.⁶

U savremenom krivičnom zakonodavstvu se posebno uočava pojačana krivičnopravna zaštita određenih lica koja imaju neko posebno, specifično lično svojstvo, lični odnos ili ličnu okolnost.⁷ U tom smislu se na specifičan način uređuje

² Vidi Jovašević, D. (2013). Krivična dela protiv života i državna reakcija u Republici Srbiji, Zbornik radova „Teški oblici kriminaliteta i državna reakcija“, Trebinje, 269–287.

³ Vidi Heide, K.M. (2003). Youth homicide: a review of the literature and a blueprint for action, *Int J Offender Ther Comp Criminol*, (47), 6–36; Overpeck, M.D., Brenner, R.A., Trumble, A.C. et al. (1998). Risk factors for infant homicide in the United States, *N Engl J Med*, (339), 1211–1216; Friedman, S.H., Resnick, P.J. (2009). Neonaticide: phenomenology and considerations for prevention, *Int J Law Psychiatry*, (32), 43–7; Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J. et al. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement, *Ann Intern Med*, (151), 264–269; Mathews, S., Abrahams, N., Jewkes, R. et al. (2013). The epidemiology of child homicides in South Africa, *Bull World Health Organ*, (91), 562–568; Jha, P., Kumar, R., Vasa, P. et al. (2006). Low male-to-female sex ratio of children born in India: national survey of 1.1 million households, *The Lancet*, (367), 211–218; Global study on homicide 2013: trends, contexts, data. Vienna, UNODC 2013; Abrahams, N., Mathews, S., Martin, L.J. et al. (2016). Gender differences in Homicide of Neonates, Infants, and Children under 5 y in South Africa: results from the Cross-Sectional 2009 National Child Homicide Study, *PLoS Med*, 13; Kinney, H.C., Thach, B.T. (2009). The sudden infant death syndrome, *N Engl J Med*, (361), 795–805; Greenfield, L.A. (1996). Child Victimization: violent offenders and their victims. Washington, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs; Sidebotham, P., Bailey, S., Belderson, P. et al. (2011). Fatal child maltreatment in England, 2005–2009, *Child Abuse Negl*, (35), 299–306; Adinkrah, M. (2001). Child Homicide Victimization in Contemporary Fiji, *International Journal of Comparative Criminology*, (1), 23–39.

⁴ Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori broj 7/71.

⁵ *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* broj 25/2009.

⁶ Vidi Stojanović, Z. (1997). Pravo na život kao prirodno pravo čoveka, *Pravni život*, Beograd, (9), 4–22.

⁷ Vidi Đorđević, M. (1995). Život kao objekt krivičnopravne zaštite, *Pravni život* (9), 43–55.

pravna zaštita života djece ili maloljetnika, dakle, oštećenih lica (žrtava ili pasivnih subjekata) koja imaju poseban zakonom propisani uzrast maloljetstva.⁸

Ubistvo djece je najekstremniji oblik nasilja nad djecom i tragičan događaj sa ozbiljnim posljedicama na porodice i zajednicu. Oko 95.000 djece je ubijeno svake godine na globalnom nivou, a rizik od ubistva u djetinjstvu je snažno povezan sa godinama, polom i geografijom. Raspodjela ubistava djece po starosti je u obliku slova U i nagnuta ka adolescenciji. Djeca uzrasta od 15 do 19 godina čine 57% globalnih ubistava djece, a slijede djeca mlađa od pet godina (20%).⁹

Većina žrtava ubistava djece (90%) živi u zemljama sa niskim i srednjim prihodima, sa najvišim stopama ubistava djece pronađenim u Latinskoj Americi. Rizik od ubistava je posebno visok za dječake, koji čine 70% svih ubistava djece.¹⁰

Generalno, ubistva će verovatno biti nedovoljno prijavljena, posebno u zemljama sa lošim sistemima praćenja i koja pate od sukoba. U mnogim okruženjima, podaci o ubistvima su često nepotpuni, a informacije o odnosu žrtva - počinilac nedostaju, ozbiljno ograničavajući bazu dokaza potrebnih za osmišljavanje efikasnih strategija prevencije. Postojeće studije o počinocima ubistava djece često se fokusiraju na određenu starosnu grupu ili vrstu ubistva, na primjer, filicid¹¹ ili neonaticid¹² (filicide or neonaticide) ili su ograničene na zemlje sa visokim prihodima ili se oslanjaju na male veličine uzorka ili zastarjele podatke.¹³

Konvencija UN o pravima djeteta¹⁴ (član 1.) dijete određuje kao ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije¹⁵. Pored toga, ova konvencija (član 6.) izričito

⁸ Pedicide, child murder, child manslaughter ili child homicide je ubistvo pojedinca koji je maloljetnik. U mnogim pravnim jurisdikcijama smatra se teškim oblikom ubistva.

⁹ United States Department of Justice, Federal Bureau of Investigation. (2009). Crime in the United States: Uniform Crime Report, 2008. Retrieved from "Expanded Homicide Data Table 2 - Crime in the United States 2008". Archived from the original on 2010-08-19.

¹⁰ Use of the Death Penalty for Killing a Child Victim. <https://deathpenaltyinfo.org › stories › use-of-the...>

¹¹ Filicid je opšti pojam koji znači da je do oduzimanja života došlo činom osoba koje su sa djetetom povezane u roditeljskom kontekstu – ili oca ili majke.

¹² Neonaticid je izraz kojim se opisuje ubijanje, odnosno usmrćivanje novorođene djece. U savremenim zapadnim društvima on predstavlja jedan od najčešćih oblika infanticida, a gotovo u pravilu ga izvođe majke. Mnoga krivična zakonodavstva za njega koriste izraz čedomorstvo i tretiraju ga kao (blaže) kvalifikovano ubistvo.

Infanticide (or infant homicide) - čedomorstvo (ili ubistvo novorođenčadi) je namjerno ubijanje novorođenčadi ili potomstva (offspring). Čedomorstvo je široko rasprostranjena praksa kroz ljudsku istoriju koja se uglavnom koristila za odlaganje neželjene djece,

¹³ Statutes & Constitution: View Statutes: Online Sunshine. www.leg.state.fl.us.

¹⁴ Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/90.

¹⁵ U 2008. godini bilo je 1.494 ubistava djece u SAD. Od ubijenih, 1.035 su bili muškarci [United States Department of Justice, Federal Bureau of Investigation (2009). Crime in the United States: Uniform Crime Report, 2008. Retrieved from "Expanded Homicide Data Table 2 - Crime in the United States 2008"]. Oko pola saveznih država koje imaju smrtnu kaznu uvrstile su ubistvo djeteta na svoju listu otežavajućih faktora koji mogu učiniti ubistvo kažnjivim smrću. Starost žrtve varira između država. Starost je postavljena

propisuje da države članice priznaju da svako dijete samim rođenjem ima pravo na život, te da obezbjeđuju u najvećoj mogućoj mjeri opstanak i razvoj djeteta¹⁵.”

Ovakvo određeni međunarodnopravni standardi su preuzeti u domaćem, internom krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Tako, Krivični zakon Federacije BiH¹⁶ (KZFBiH) smatra djetetom lice koje nije navršilo četrnaest godina života (član 2. tačka 12.), dok je maloljetnik (član 2. tačka 13.) lice koje nije navršilo osamnaest godina života. S druge strane, Krivični zakon Brčko distrikta BiH¹⁷ - KZBDBiH (član 2. tačka 13.) nešto drugačije, pod djetetom određuje “lice koje nije navršilo osamnaest godina života”. Konačno, Krivični zakonik Republike Srpske¹⁸ - KZRS (člana 123. tačka 7.) definiše dijete kao žrtvu krivičnog djela koje koje nije navršilo osamnaest godina života.

U pogledu krivičnopravne zaštite djece ili maloljetnika, u savremenom evropskom krivičnom zakonodavstvu, posebno u zakonodavstvu država regije jugoistočne Evrope, koje su nastale raspadom SFRJ, uočavaju se manje/više određene razlike.¹⁹ Pri tome, postoje i takva krivična zakonodavstva koja kao specifičan oblik ispoljavanja krivičnog dela ubistvo ili teško ubistvo ne propisuju ubistvo djeteta ili maloljetnika. Među takva zakonodavstva spada KZFBiH. S obzirom na sadašnje stanje, ovaj rad predstavlja prilog da se pri sljedećoj zakonodavnoj reformi u oblasti materijalnog krivičnog prava u Federaciji BiH razmotri mogućnost uvođenja – propisivanja ubistva djeteta kao oblika ispoljavanja teškog ubistva.²⁰

2. PRAVNA ZAŠTITA ŽIVOTA DJETETA U KRIVIČNOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

Pozitivni krivičnopravni sistem Bosne i Hercegovine danas čine četiri krivična zakona, od kojih tri izričito propisuju krivična djela protiv života i tijela, među kojima je na prvom mjesto propisano krivično djelo ubistva koje se, zavisno od nomotehničke strukture, određuje na više/manje sličan način, ali sa dovoljno

između 10 i 17, a 12 godina je najčešća starost (“Use of the Death Penalty for Killing a Child Victim”). Ubistvo djece iz nehata može takođe dovesti do teške optužbe u nekim jurisdikcijama, kao što je država Florida (Statutes & Constitution: View Statutes, Online Sunshine. www.leg.state.fl.us).

¹⁶ *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 75/2017 i 31/2023.

¹⁷ *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*, br. 19/2020, 3/2024 i 14/2024.

¹⁸ *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 64/2017, 104/2018, 15/2021, 89/2021, 73/2023 i 9/2024.

¹⁹ Svako ubistvo u Velikoj Britaniji ima za posljedicu doživotnu kaznu. U Engleskoj i Velsu ubistvo djeteta koje uključuje seksualno ili sadističko ponašanje ili otmicu žrtve - može dovesti do izricanja doživotnog zatvora, bez mogućnosti uslovnog otpusta kada je počinilac imao najmanje 21 godinu. Smjernice za izricanje kazne navode da kada je počinilac mlađi od 21 godine, polazna tačka je minimalno 30 godina

²⁰ Vidi Stanković, N. (2023). Krivično pravo, Opšti i posebni dio, Evropski univerzitet, Brčko, 433-435.

specifičnosti. U Bosni i Hercegovini su u primjeni sljedeći zakoni od značaja za temu našeg rada, pri čemu Krivični zakon Bosne i Hercegovine (KZBiH)²¹, što je i logično, uopšte ne poznaje krivična djela protiv života i tijela. To su: a) KZFBiH (glava šesnaesta), b) KZBDBiH (glava šesnaesta) i c) KZRS (glava dvanaesta).

Život, koji uključuje tjelesni (fizički i psihički) duševni integritet i zdravlje) čovjeka, oduvek su predstavljali zaštitni objekt u krivičnom pravu. Međutim, ta krivičnopravna zaštita prava na život čovjeka nije bila potpuna, niti je bila jednaka za sve, već je dugo bila parcijalna, djelimična i fragmentarna. Ipak se može reći da je objekt zaštite kod ovih krivičnih djela (krvni delikti) čovjek kao živo ljudsko biće, tj. njegov život.²² Zaštita života počinje od momenta rađanja čoveka (okončanja porođaja) i traje sve do momenta nastupanja njegove smrti.²³

Radnja izvršenja krivičnih djela ubistava može biti preduzeta samo prema drugom, živom licu (bez obzira na njegovo zdravstveno stanje), ali ne i prema samom sebi, budući da samoubistvo i samopovreda nisu inkriminirani kao krivična djela. Ona može da se sastoji kako u pozitivnoj, aktivnoj djelatnosti (radnji činjenja), tako i u negativnoj, pasivnoj radnji (propuštanju dužne radnje, radnji nečinjenja).²⁴ Pri tome se ova djelatnost prouzrokovanja smrti drugoga može preduzimati različitim sredstvima ili na različite načine, neposredno (direktno) ili posredno (indirektno), tajno ili javno.²⁵

Kao učinilac krivičnih dela protiv života može se javiti svako, bilo koje lice (*delicta communia*), lice bez izazvih posebnih ličnih svojstava, odlika ili karakteristika. U pogledu krivice učinioaca ova se djela mogu izvršiti sa oba oblika ispoljavanja svjesnog, odnosno voljnog odnosa – sa umišljajem ili sa nehatom (u kom slučaju postoji privilegovano - nehatno izazivanje smrti, za koje se čak i ne koristi riječ „ubistvo“, već termin „lišenje života“).

Specifičnost krivičnog sistema Bosne i Hercegovine predstavlja, na prvom mjestu, različito uređenje krivičnopravne zaštite života djece (maloljetnika). Tome doprinosi činjenica da ubistvo djeteta kao oblik ispoljavanja teškog ubistva poznaju samo dva zakonska teksta, i to: a) KZBDBiH (član 163. stav 2.) i b) KZRS (član 125. stav 1).

Tako, treba ukazati da KZFBiH u istoj zakonskoj odredbi (član 166.) propisuje: a) osnovno djelo ove vrste – obično ubistvo (stav 1.), za koji je propisana kazna zatvora najmanje pet godina i b) teško, kvalifikovano ubistvo – “umorstvo” (stav 2.), sa alternativno propisanom kaznom za učinioaca – kaznom zatvora najmanje

²¹ *Službeni glasnik BiH*, br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/06, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021 i 31/2023.

²² Vidi Đorđević, Đ. (2014). Krivično pravo, Posebni deo, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 9-17.

²³ Vidi Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). Krivično pravo 2. Pravni fakultet, Sarajevo, 367-371.

²⁴ Aladžić, M. (2024). Krivično pravo. Opšti i posebni dio, Narodna biblioteka, Petrovo, 289 i 290

²⁵ Đorđević, M., Đorđević, Đ. (2020). Krivično pravo, Beograd, Projuris, Beograd, 129 i 130.

deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.²⁶ Za razliku od nekih analiziranih krivičnopravnih sistema, ovaj zakon ne predviđa, ni na neposredan/direktan ni na posredan/ indirektan način, ubistvo djeteta ili maloljetnika kao vid ispoljavanja teškog ubistva. Kao dijete (član 2. tačka 12.) KZFBiH smatra “lice koje nije navršilo četrnaest godina života”, dok je maloljetnik (član 2 tačka 13.) “lice koje nije navršilo osamnaest godina života”. Jedino ovaj zakonski tekst (sa primjenom u Bosni i Hercegovini) pravi ovo razlikovanje djeteta od maloljetnika kao oštećenog (ili žrtve krivičnog djela).

Na znatno drugačiji način krivičnopravnu zaštitu života djeteta/maloljetnika propisuje KZBDBiH, kao oblik ispoljavanja teškog ubistva (član 163. stav 2.), ne praveći razliku između pojmova dijete i maloljetnik. Naime, u istoj zakonskoj odredbi pod nazivom “Ubistvo” predviđena su dva oblika ispoljavanja krivičnog djela ubistva. To su: a) obično ubistvo (stav 1.), za koje je propisana kazna zatvora najmanje pet godina i b) teško ubistvo (stav 2.) za koje je alternativno propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora.²⁷

Prema ovim zakonskim rješenjima, kao oblik teškog ubistva KZBDBiH izričito predviđa (tačka 6.) lišenje života djeteta. Dijete je, u smislu člana 2. tačka 13., “lice koje nije navršilo osamnaest godina života”.

Za razliku od prethodna dva nomotehnička rješenja u Bosni i Hercegovini, KZRS u dvije odvojene, samostalne zakonske odredbe propisuje dva krivična djela protiv života.²⁸ To su: a) ubistvo (član 124.), za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od pet do dvadeset godina i b) teško ubistvo (član 125.).

Kao poseban, specifičan oblik ispoljavanja krivičnog djela teško ubistvo, za koje je alternativno propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna doživotnog zatvora, u krivičnom pravu Republike Srpske javlja se lišenje života djeteta (član 125. tačka 7.). U smislu člana 123. tačka 7. KZRS, dijete kao žrtva krivičnog dela se smatra lice koje nije navršilo osamnaest godina života, naravno podrazumevajući, pri tome, da se radi o ovom zakonom propisanom uzrastu upravo u vrijeme preduzimanja radnje lišenja njegovog života. Postojanje svijesti, znanja o uzrastu žrtve mora biti obuhvaćeno umišljajem učinioca.²⁹

²⁶ Petrović, B., Ferhatović, A., Jovašević, D. (2024). Krivično pravo. Posebni dio, Pravni fakultet, Sarajevo, 70-72.

²⁷ Simović, M., Simović, V. (2020). Krivično pravo Brčko distrikta BiH, Posebni dio, Grafomark, Banja Luka, 18 i 19.

²⁸ Vidi Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2017). *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*, Univerzitet Apeiron, Banja Luka, 23-25.

²⁹ Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2017). *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*, Univerzitet Apeiron, Banja Luka, 23-25.

3. PRAVNA ZAŠTITA ŽIVOTA DJETETA U KRIVIČNOM PRAVU DRŽAVA U REGIONU

Od analiziranih država koje su početkom devedesetih godina prošlog veka nastale raspadom SFRJ, samo Kazenski zakonik Slovenije³⁰, pri propisivanju krivičnih djela protiv života: a) ubistvo – *Uboj* (član 115.) i b) teško ubistvo ili umorstvo – *Umor* (član 116.), što predstavlja usamljeni slučaj u pozitivnom komparativnom krivičnom pravu, izričito kao oblik ispoljavanja teškog ubistva ne predviđa ubistvo djeteta (ili maloljtnika), dakle, lica određenog zakonom propisanog starosnog uzrasta. Takva mogućnost ne postoji ni prema svojstvu oštećenog lica, niti prema pobudi (motivu) učinioca, niti prema bilo kakvim subjektivnim ili objektivnim okolnostima prilikom oduzimanja života – *vzame življenje* drugog lica.³¹

Kazneni zakon Hrvatske³², što predstavlja specifičnost u pozitivnom krivičnom zakonodavstvu država regiona (uz Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru), izričito daje pojmovno određenje žrtve kaznenog/krivičnog djela. Ovaj kazneni zakon (član 87. tačka 25.) pod žrtvom krivičnog djela smatra fizičko lice koje je pretrpjelo fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih (osnovnih) prava i sloboda koji su direktna/neposredna/izravna posljedica krivičnog dela. Takođe se žrtvom krivičnog dela smatraju se i bračni i vanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner, te potomak, a ako njih nema, predak, brat i sestra onog lica čija je smrt neposredno/direktno prouzrokovana krivičnim djelom, kao i lice koje je ono na osnovu zakona bilo dužno izdržavati.³³

Kao žrtvu krivičnog djela Krivični zakonik Sjeverne Makedonije³⁴ (član 122. tačka 22.) smatra svako lice koje je pretrpjelo povrede (ozljede), uključujući fizičke ili psihičke, emocionalni stres, materijalni gubitak ili drugu povredu ili ugrožavanje njegovih temeljnih sloboda i prava kao posljedice izvršenog krivičnog djela. Dijete, kao žrtva krivičnog djela, označava maloljetno lice koje je mlađe od osamnaest godina.

Na kraju, Krivični zakonik Crne Gore³⁵ (član 142. tačka 11.) takođe decidirano pod žrtvom krivičnog djela podrazumijeva lice kome je protivpravnim djelom koje

³⁰ *Uradni list Republike Slovenije*, br. 55/2008, 66/2008, 39/2009, 91/2011, 55/2014, 6/2016, 38/2016, 27/2017, 23/2020, 91/2020, 95/2021, 186/2021, 105/2022 i 16/2023.

³¹ Selinšek, Lj. (2007). Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela, GV založba, Ljubljana, 375 i 376.

³² *Narodne novine Republike Hrvatske*, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023 i 36/2024.

³³ Vidi Garačić, A. (2023). Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio, Libertin, Rijeka, 38-40.

³⁴ *Služben vesnik na Republika Makedonija*, br. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 827/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 i 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 169/2016, 97/2017, 170/2017, 248/2018, 36/2023 i 188/2023.

³⁵ *Službeni list Republike Crne Gore*, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018, 3/2020,

je u zakonu propisano kao krivično djelo - prouzrokovan fizički ili duševni bol ili patnja, imovinska šteta ili povreda ljudskih prava i sloboda.

Na ovaj način se upravo ukazuje na poseban značaj žrtve krivičnog djela, imajući u vidu krivičnopravnu zaštitu tačno određenih lica. Ova je zaštita naročito izražena kod krivičnih djela protiv života i tijela (tjelesnog integriteta). Ovako određeni pojam žrtve krivičnog djela se na specifičan način odražava upravo kod pravne kvalifikacije krivičnog djela teškog ubistva imajući u vidu osobenosti, svojstva pasivnog subjekta – žrtve protivpravnog lišavanja života.

Posebna krivičnopravna zaštita života djeteta je na specifičan uređena u krivičnom zakonodavstvu država u regionu jugoistočne Evrope kroz pojačanu krivičnu odgovornost i kažnjivost (na posredan/indirektan način – u Hrvatskoj, odnosno na neposredan/direktan način – u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedonij ili Srbiji).

Kazneni zakon Hrvatske u dvije samostalne zakonske odredbe propisuje najteže krivično djelo protiv života drugog lica. To su: a) ubistvo (član 110.) – *Ubojstvo* sa propisanom kaznom zatvora najmanje pet godina i b) teško ubistvo (član 111.) – “teško ubojstvo”, za koje je alternativno propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora. Teško ubistvo se, između ostalih oblika ispoljavanja, javlja i kao ubistvo djeteta, odnosno maloljetnika.³⁶ Ova je mogućnost pravne kvalifikacije teškog ubistva predviđena doduše na posredan način (tačka 2.). Naime, teško ubistvo je propisano kao ubistvo lica koje je posebno ranjivo zbog njegove dobi (uzrasta). Ovdje se kroz definisanje “starosne ili uzrasne dobi” kao osnova, elementa ranjivosti, osjetljivosti žrtve - ovoj kvalifikaciji ubistva daje teži, opasniji vid ispoljavanja.³⁷ U smislu ovog zakonskog rješenja, značajno je da hrvatski zakonodavac (član 87. tačka 7.) kao dijete smatra lice koje nije navršilo osamnaest godina života.

S druge strane, Krivični zakonik Sjeverne Makedonije u jednoj, istoj zakonskoj odredbi (član 123.) pod nazivom ubistvo propisuje: a) obično ubistvo (stav 1.), za koje je zapriječena kazna zatvora najmanje pet godina i b) teško ubistvo (stav 2.), za koje je alternativno propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna doživotnog zatvora. Teško ubistvo (član 123. stav 2. tačka 7.), prema ovom zakonskom rješenju, postoji u slučaju uništljajnog lišenja života djeteta. Pri tome, dijete (član 122. tačka 22.), kao žrtva krivičnog djela, označava maloljetno lice koje je mlađe od osamnaest godina.

Na identičan način kao i makedonski zakonodavac, Krivični zakonik Crne Gore propisuje krivično djelo ubistvo (član 143.) kao lišenje života drugog lica za čijeg je učinioca predviđena kazna zatvora u trajanju od pet do petnaest godina. S druge strane, teško ubistvo (član 144.), za koje je alternativno propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora, postoji i u slučaju

26/2021, 144/2021, 145/2021 i 110/2023.

³⁶ Vidi Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 312-315.

³⁷ Vidi Turković, K. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 166-168.

lišenja života djeteta (tačka 6.). Ovakvo zakonsko rješenje ukazuje da direktnu pojačanu krivičnopravnu zaštitu života djeteta.³⁸

Krivični zakonik Crne Gore (član 142. tačka 7.) kao dijete smatra lice koje nije navršilo osamnaest godina. Pored njega, ovaj zakonik definiše pojam maloljetnika (član 142. tačka 8.). To je lice koje je navršilo četrnaest godina, a nije navršilo osamnaest godina.

Konačno, neposrednu i pojačanu krivičnopravnu zaštitu života djeteta garantuje i Krivični zakonik Srbije³⁹. Ubistvo – osnovno krivično djelo protiv života čovjeka (član 113.) je u Krivičnom zakoniku Srbije određeno kao lišenje života drugog lica. Za “obično” ubistvo je propisana kazna zatvora u trajanju od pet do petnaest godina.⁴⁰

Teško ubistvo (član 114.), koje je zapriječeno alternativno propisanom kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom doživotnog zatvora, javlja se u više različitih pojava oblika ispoljavanja, zavisno od vrste, prirode ili karaktera kvalifikatorne okolnosti.⁴¹ Shodno kriterijumu osobenosti, svojstva pasivnog subjekta ili žrtve (pri čemu ovaj zakonski tekst izričito ne definiše pojam žrtve krivičnog djela), izričito je predviđeno teško ubistvo kao lišenje života djeteta (tačka 9.).⁴²

U tom smislu Krivični zakonik Srbije precizno definiše pojam djeteta (član 112. tačka 8.) kao lice koje nije navršilo četrnaest godina, kao i pojam maloljetnika (član 112. tačka 9.) kao lice koje je navršilo četrnaest, a nije navršilo osamnaest godina.⁴³

Specifično rješenje koje poznaje samo krivično zakonodavstvo Srbije, od svih analiziranih komparativnih regionalnih krivičnopravnih sistema, jeste propisivanje pripremanja krivičnog djela teško ubistvo kao njegovog posebnog, samostalnog oblika ispoljavanja. Radi se, naime, o propisivanju kazna zatvora u trajanju od jedne do pet godina, u slučaju umišljajnog pripremanja – stvaranja uslova ili pretpostavki za izvršenje krivičnog djela teškog ubistva. Ovo se djelo manifestuje preduzimanjem jedne ili više alternativno propisanih djelatnosti⁴⁴: a) nabavljanje ili osposobljavanje sredstva za izvršenje teškog ubistva, b) otklanjanje prepreke za izvršenje teškog ubistva, c) dogovaranje, planiranje ili organizovanje sa drugim licem izvršenje teškog

³⁸ Lazarević, Lj., Vučković, B., Vučković, V. (2004). *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Obod, Cetinje, 357 i 358.

³⁹ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

⁴⁰ Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo, Posebni deo*, Pravni fakultet, Beograd, 14 i 15.

⁴¹ Vidi Jovašević, D. (2017). *Krivično pravo, posebni deo, Dosije*, Beograd, 46-48.

⁴² Vidi Đorđević, Đ., Kolarić, D. (2020). *Krivično pravo, posebni deo*, Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd, 23 i 24.

⁴³ Jovašević, D., Miladinović Stefanović, D. (2023). *Krivično pravo, posebni deo*, Pravni fakultet, Niš, 36-43.

⁴⁴ Vidi Delić, N. (2024). *Krivično pravo, posebni deo*, Pravni fakultet, Beograd, 40-42.

ubistva ili d) preduzimanje druge radnje kojom se stvaraju uslovi za neposredno izvršenje teškog ubistva.

4. ZAKLJUČAK

Na prvom mjestu u sistemu klasičnih, opštih, konvencionalnih krivičnih djela nalaze se, prema opšteprihvaćenom shvatanju pravne teorije, odnosno krivičnog zakonodavstva, krivična djela protiv života i tijela (tjelesnog integriteta), poznata još i kao “krvni delikti”. Među njima preovladavaju različita krivična djela protivpravnog lišenja (oduzimanja) života ili usmrćenja drugog lica koja se kao krivično djelo ubistva javlja u više oblika, odnosno vidova ispoljavanja. To su: obično (osnovno) ubistvo, teško (kvalifikovano) ubistvo i lako (privilegovano) ubistvo.

U okviru teškog ubistva, za koje je, po pravilu, zapriječena najteža kazna koju uopšte propisuje domaće, interno krivično zakonodavstvo, zavisno od vrste, prirode ili karaktera kvalifikatorne okolnosti, posebnu ulogu ima ono djelo za koje zakon propisuje pooštreno kažnjavanje (kaznu zatvora najmanje deset godina ili kaznu doživotnog/dugotrajnog zatvora), zavisno od svojstva, osobenosti pasivnog subjekta (žrtve ili oštećenog lica). U analiziranom krivičnom zakonodavstvu uočava se da među krivičnim djelima teško ubistvo, s obzirom na svojstvo žrtve, posebno mjesto, ulogu i značaj ima ubistvo djeteta. Pri tome, treba odmah istaći da ovo krivično djelo ne poznaju KZFBiH, kao ni Kazenski zakonik Slovenije.

Sva ostala analizirana krivična zakonodavstva: Brčko distrikta BiH i Republike Srpske, tako i zakonodavstva država u regionu propisuju ubistvo djeteta kao specifičan oblik pojavnog manifestovanja krivičnog djela teško ubistvo. Ovo je krivično djelo predviđeno na dva načina: a) neposredno, direktno, gdje sam zakonski tekst na odgovarajućem nomotehničkom mestu izričito propisuje ubistvo djeteta (najčešće uz ubistvo bremenite žene) – Crna Gora, Federacija BiH, Republika Srpska, Sjeverna Makedonija i Srbija i b) posredno, indirektno (Hrvatska) propisujući ovo djelo kao ubistvo lica koje je posebno ranjivo zbog njegove dobi (uzrasta).

Krivično djelo teško ubistvo djeteta karakterišu dva osnovna konstitutivna elementa. To su:

a) objektivni elemenat – posebno svojstvo žrtve krivičnog djela. To može biti samo određeno lice – lice sa određenim ličnim svojstvom, svojstvom djeteta (maloljetstva). Radi se, naime, o licu koje u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja lišavanja života još uvijek nije navršilo određeni starosni uzrast – uzrast od navršanih osamnaest godina, što se utvrđuje kao faktičko pitanje u svakom konkretnom slučaju i

b) subjektivni elemenat – svijest, znanje učinioca da svoju radnju izvršenja djela ubistva u obliku prouzrokovanja smrti drugog lica neposredno ili posredno preduzima prema djetetu (maloljetnom licu), i to prema njemu upravo zbog njegovog svojstva djeteta.

Dijete je, prema Konvenciji UN o pravima djeteta (član 1.), lice koje nije navršilo osamnaest godina, dakle, u smislu naše teme u vrijeme izvršenja krivičnog

djela. Identično zakonsko rješenje pojma djeteta, bez obzira na to da li ono uključuje terminološko razlikovanje djeteta od maloljetnika, poznaju sva analizirana krivična zakonodavstva, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u državama u regionu jugoistočne Evrope koje su nastale raspadom SFRJ.

Literatura

- Abrahams, N., Mathews, S., Martin, L.J. et al. (2016). Gender differences in Homicide of Neonates, Infants, and Children under 5 y in South Africa: results from the Cross-Sectional 2009. National Child Homicide Study, *PLoS Med* 2016. 13:e1002003. doi:10.1371/journal.pmed.1002003.
- Adinkrah, M. (2001). Child Homicide Victimization in Contemporary Fiji, *International Journal of Comparative Criminology*, (1), 23–39.
- Aladžić, M. (2024). Krivično pravo. Opšti i posebni dio. Petrovo: Narodna biblioteka.
- Delić, N. (2024). Krivično pravo. Posebni deo. Beograd: Pravni fakultet.
- Đorđević, Đ. (2014). Krivično pravo. *Posebni deo*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
- Đorđević, Đ., Kolarić, D. (2020). Krivično pravo. *Posebni deo*. Beograd. Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Đorđević, M. (1995). Život kao objekt krivičnopravne zaštite, *Pravni život*, Beograd, (9), 43–55.
- Đorđević, M., Đorđević, Đ. (2020). Krivično pravo. Beograd: Projuris.
- Friedman, S.H., Resnick, P.J. (2009). Neonaticide: phenomenology and considerations for prevention, *Int J Law Psychiatry*, (32), 43–7, doi:10.1016/j.ijlp.2008.11.006.
- Garačić, A. (2023). Kazneni zakon u sudskoj praksi. *Posebni dio*. Rijeka: Libertin.
- Global study on homicide, tends, contexts, data. Vienna, UNODC 2013.
- Greenfield, L.A. (1996). Child Victimization: violent offenders and their victims. Washington, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs.
- Heide, K.M. (2003). Youth homicide: a review of the literature and a blueprint for action, *Int J Offender Ther Comp Criminol*, (47), 6–36. doi:10.1177/0306624X02239272.
- Jha, P., Kumar, R., Vasa, P. et al. (2006). Low male-to-female sex ratio of children born in India: national survey of 1.1 million households, *The Lancet*, (367), 211–8. doi:10.1016/S0140-6736(06)67930-0.
- Jovašević, D. (2013). Krivična dela protiv života i državna reakcija u Republici Srbiji, *Zbornik radova Teški oblici kriminaliteta i državna reakcija*. Trebinje. 269–287.
- Jovašević, D. (2017). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Dosije.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2017). *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*. Banja Luka: Univerzitet Apeiron, 23-25.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2021). *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske*. Banja Luka: Službeni glasnik, 452-457.
- Jovašević, D., Miladinović Stefanović, D. (2023). *Krivično pravo. Posebni deo*. Niš: Pravni fakultet.
- Kinney, H.C., Thach, B.T. (2009). The sudden infant death syndrome, *N Engl J Med*, (361), 795–805. doi:10.1056/NEJMr0803836.
- Lazarević, Lj., Vučković, B., Vučković, V. (2004). *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*. Cetinje: Obod.
- Mathews, S., Abrahams, N., Jewkes, R. et al. (2013). The epidemiology of child homicides in South Africa, *Bull World Health Organ*, (91), 562–568. doi:10.2471/BLT.12.117036.
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J. et al. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement, *Ann Intern Med*, 151:264–9. doi:10.7326/0003-4819-151-4-200908180-00135.
- Overpeck, M.D., Brenner, R.A., Trumble, A.C. et al. (1998). Risk factors for infant homicide in the United States, *N Engl J Med*, (339), 1211–6. doi:10.1056/NEJM199810223391706.
- Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
- Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). *Krivično pravo* 2. Sarajevo: Pravni fakultet.
- Petrović, B., Ferhatović, A., Jovašević, D. (2024). *Krivično pravo. Posebni dio*, Sarajevo: Pravni fakultet.
- Selinšek, Lj. (2007). *Kazensko pravo. Splošni del in osnove posebnega dela*. Ljubljana: GV založba.

- Sidebotham, P., Bailey, S., Belderson, P. et al. (2011). Fatal child maltreatment in England, 2005–2009, *Child Abuse Negl*, (35), 299–306. doi:10.1016/j.chiabu.2011.01.005
- Simović, M., Jovašević, D., Simović, V. (2016). Krivičnopravna zaštita bezbednosti života u Republici Srpskoj. Zbornik radova *Savremeni bezbjednosni rizici i prijetnje i njihov uticaj na bezbjednost država u regionu*. Banja Luka, 11–25.
- Simović, M., Simović, V. (2020). *Krivično pravo Brčko distrikta BiH. Posebni dio*. Banja Luka: Grafomark.
- Stanković, N. (2023). *Krivično pravo. Opšti i posebni deo*. Brčko: Evropski univerzitet.
- Stojanović, Z. (1997). "Pravo na život kao prirodno pravo čoveka". *Pravni život*, Beograd, (9), 4–22.
- Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Turković, K. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.

MURDER OF A CHILD AS A FORM OF AGGRAVATED MURDER IN MODERN CRIMINAL LEGISLATION

prof. dr Marina M. Simović

*Full Professor, Faculty of Legal Sciences of the Pan-European University "Apeiron" in Banja Luka, Secretary of the Ombudsman for Children of the Republic of Srpska,
marina.simovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>*

Abstract: Among the most serious crimes within the framework of general, classic, conventional criminality is murder. It is deliberate, illegal deprivation (taking away) of the life of another person, by any activity, in any way or by any means. Depending on the circumstances under which this criminal offense was committed, the following are distinguished in modern criminal legislation: a) ordinary murder, b) aggravated murder, and c) privileged, easy murder. Aggravated murder represents the most serious criminal offense committed against a person, that is, against his basic right - the right to life, which is guaranteed by numerous international standards. It is about unlawfully causing the death of another person, which is qualified by one or more circumstances that give the committed criminal offense a greater degree of gravity or danger, or a greater degree of guilt of the perpetrator.

The specific form of manifestation of the criminal offense of aggravated murder is qualified by the capacity (personality, characteristics) of the passive subject (victim or injured party). This form of aggravated murder acquires a specific character or nature if the act of taking life is undertaken against a child or juvenile, i.e., against a person who, at the time the crime was committed, is not of legal age (old age). This paper discusses the capacity of a child or juvenile, which represents a qualifying circumstance for the legal qualification of the criminal offense of aggravated murder in modern criminal legislation.

Key words: life, death, murder, criminal offense, juvenile.